

GEBIEDSAANPAK GEUS

SAMENWERKEN AAN EEN
TOEKOMSTBESTENDIG GEBIED

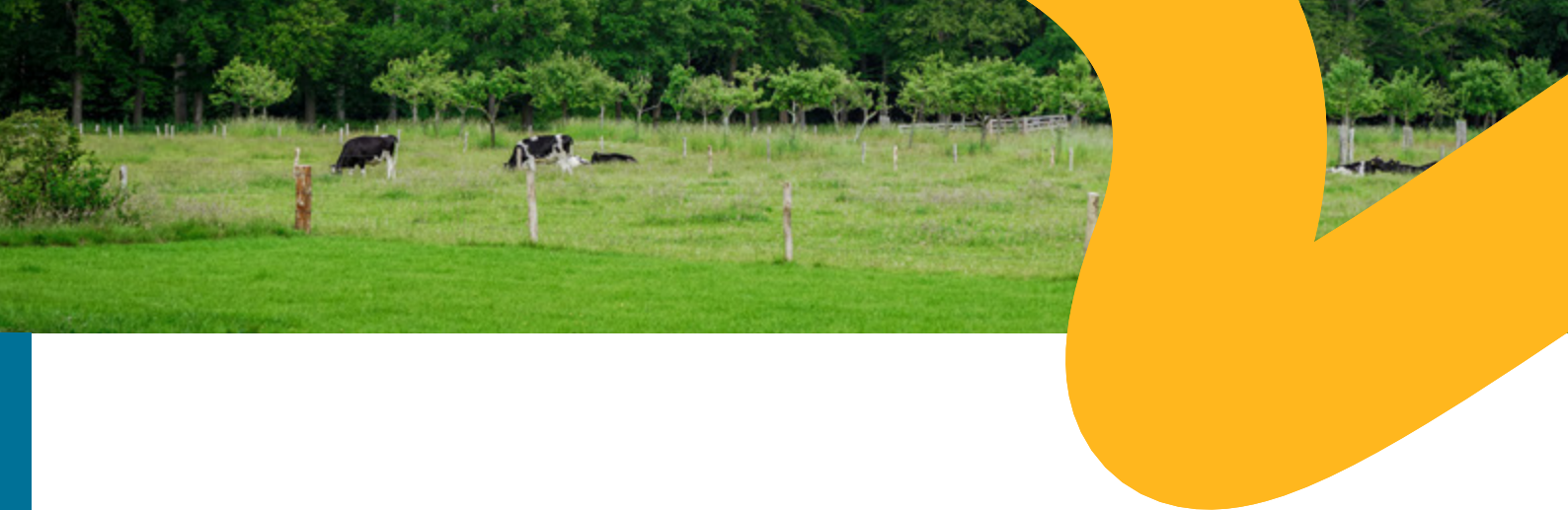
LOS GEUS

Lokale Ontwikkelings- Strategie

2023 - 2027

Medegefinancierd door
de Europese Unie

In dit document leest u hoe de Lokale Ontwikkelingsstrategie (LOS) 2023-2027 voor het LEADER-gebied Garderen, Elspeet, Uddel, Speuld (GEUS) tot stand is gekomen en over de inhoudelijke invulling en organisatie.

Het document is bedoeld als basis voor de Lokale Actiegroep (LAG). Hiermee kan de LAG initiatiefnemers van LEADER-projecten enthousiasmeren en faciliteren en vanuit de beschreven thema's richting geven aan de ontwikkeling van GEUS. Daarnaast kunnen partners en stakeholders hiermee inwoners, organisaties en ondernemers wijzen op mogelijkheden voor LEADER.

De LOS GEUS sluit aan op de doelen vanuit het Nationaal Strategisch Plan (NSP) en is aanvullend op het programma Vitaal Landelijk Gebied Gelderland (VLGG) en het gebiedsproces in GEUS. Deze LOS, die bottom-up tot stand is gekomen, maakt het mogelijk voor initiatieven uit de samenleving bij te dragen aan de ontwikkeling van GEUS. Daarmee versterkt het inhoudelijk en versnelt het de uitvoering van de ambities van het VLGG en het gebiedsproces GEUS. LEADER is hierdoor onderscheidend als plattelandsprogramma en verbindt onderwerpen aan elkaar zodat versnelling optreedt van de ontwikkeling van GEUS.

September 2023 (versie 2.0)

Maart 2025 (versie 3.2)

Augustus 2026 (versie 3.3)

Lijst met afkortingen:

GEUS	Garderen, Elspeet, Uddel, Speuld
LAG	Lokale Actie Groep (Local Action Group oftewel Plaatselijke Groep)
LEADER	Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale
LOS	Lokale Ontwikkeling Strategie
NSP	Nationaal Strategisch Plan

Inhoud

1.	Totstandkoming en status Ontwikkelingsstrategie	4
1.1	Totstandkoming LOS	4
2.	Gebied	8
2.1	Begrenzing	8
2.2	Gebiedsanalyse	11
2.3	Ontwikkelingsperspectief	12
3.	Strategie	14
3.1	Strategie, NSP-doelen en algemene doelstellingen	14
3.2	Integraliteit en vernieuwing	17
3.3	Gebiedsproces GEUS	17
3.4	Afrekenbare doelstellingen en meetbare resultaten (inclusief aansluiting bij Resultaatindicatoren zoals opgenomen in NSP)	18
4.	Activiteitenplan	20
4.1	Uitvoering van projecten	20
4.2	Samenwerking	20
4.3	Aanjaagactiviteiten in het gebied	20
4.4	Deskundigheidsbevordering	21
4.5	Communicatie	21
4.6	Administratie	21
5.	Organisatie	22
5.1	Positie, taken en bevoegdheden LAG	22
5.2	Profiel en samenstelling LAG	23
5.3	Organisatie en uitvoering	25
6.	Financiering	27
6.1	Begroting	27
6.2	Dekkingsplan	29
7.	Beheer- en toezichtregeling/beschrijving van de openstellings- en selectieprocedure	30
7.1	LAG werkwijze en verantwoording	30
7.2	Wijze van openstellen en plafond bepalen	31
7.3	Selectiecriteria en selectieprocedure steunaanvragen	31
7.4	Monitoring	33
7.5	Effectmeting en evaluatie	33
Bijlagen		
	1 t/m 4	34

1 Beschrijving van de LOS

1

Totstandkoming en status Ontwikkelingsstrategie

De Veluwe enclave GEUS is een gebied op de Veluwe dat gevormd wordt door de dorpen Garderen, Elspeet, Uddel en Speuld. Binnen dit gebied bevinden zich veel landbouwbedrijven, maar vindt ook recreatie plaats. Het gebied kenmerkt zich door gemeenschappen waarin het geloof een grote rol speelt. Er is een aantal vraagstukken zoals toekomstbestendigheid van de landbouw, maar ook de leefbaarheid in de kernen die vragen om een nieuw perspectief op het gebied. Bewoners, ondernemers maar ook overheden zijn al langere tijd bezig om tot dit nieuwe perspectief te komen. Alle dorpen hebben inmiddels een dorpsvisie of zijn druk met deze op te stellen. Voortkomend uit het Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland¹ is vorig jaar een Living Lab gestart, waarbinnen een groot aantal organisaties en personen uit het gebied met elkaar in gesprek gingen over de opgaven voor het gebied. Met als motto “voor iedereen, door iedereen” hebben inwoners, ondernemers, overheden, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen vanaf 2022 samengewerkt in het Living Lab GEUS. Het Living Lab bracht soms pijnlijke, soms noodzakelijke veranderingen aan het licht. Aan de hand van de praktijkervaringen is het samenwerkingsverband gekomen tot een gezamenlijke ambitie voor de toekomst: “een gebied dat toekomstbestendig en duurzaam te ontwikkelen is en waar behoud van leefbaarheid hand-in-hand samengaan met het herstel van klimaat, milieu, water en biodiversiteit.”

Deze inzichten konden niet op een beter moment komen. Parallel kwamen namelijk de eerste signalen voor een openstelling van het LEADER-programma (2023-2027) door de Provincie Gelderland. Dit nieuwe LEADER-programma voorziet op het juiste moment in “lokaal bottom-up tot acties komen”. Pragmatisch en met doelen die zijn besproken en overdacht, is in de afgelopen maanden toegewerkt naar een Lokale Ontwikkelingsstrategie (LOS) geheel conform LEADER en met inachtneming van het Nationaal Strategisch Plan.

¹ Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland liep van 2018 tot 2021 en had de ambitie het Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen samen als één overheid te laten werken voor een ‘economisch vitaal, leefbaar en ecologisch duurzaam platteland’

*"Ik ga voor de toekomst van Uddel. Want mensen uit Uddel hebben een toekomst **verdiend** en daar blijf ik voor vechten. We willen behouden wat goed is en meegaan in verandering die nodig is. Dit is een vitaal en veerkrachtig gebied. Economische en sociale veranderingen zijn er altijd geweest en zullen er ook blijven komen! We hoeven niet vast te houden aan het "model" van de afgelopen 50 jaar. Verandering is niet erg."*
(Frank van de Kolk, voorzitter Uddels Belang)

1.1

Totstandkoming LOS

De kracht van het proces van de totstandkoming van deze LOS zit hem in de bundeling van de activiteiten die al vanuit Living Lab geïnitieerd werden. Op participatieve wijze zijn behoeften en doelen opgehaald uit het gebied en is deze LOS tot stand gekomen. Daarbij zijn de volgende stappen doorlopen:

STAP 1: Verkennen

Het uitgangspunt voor deze LOS zijn de opgaves uit het Nationaal Strategisch Plan (NSP). Provinciaal is het belangrijk om rekening te houden met het programma Vitaal Landelijk Gebied Gelderland (VLGG). Meerdere onderzoeksrapporten en documenten² hebben achtergrond geboden voor deze LOS, zoals de omgevingsvisies van de provincie, het waterschap Vallei en Veluwe en van

de gemeenten Apeldoorn, Barneveld, Ermelo en Nunspeet. Voor de ontwikkeling van deze LOS is gebruikt gemaakt van deze documenten. Tegelijkertijd met het opstellen van deze LOS werd er door de overheden in het gebied een startnotitie opgesteld voor de verkenningsfase naar een gebiedsaanpak. De inhoud van die startnotitie is ook inhoud voor deze LOS.

STAP 2: In gesprek

Voorafgaand aan de brede overleggen hebben veel individuele gesprekken plaatsgevonden met een brede vertegenwoordiging uit de samenleving. Dit om op te halen wat er leeft en speelt, waar mensen tegenaan lopen, wat perspectieven zijn en waar ze kansen zien. Kortom: wat houdt je bezig. Uit al deze gesprekken zijn vier thema's naar voren gekomen, die ook nu in LOS GEUS zijn omarmt,

natuur, economie (recreatie en landbouw), leefbaarheid en de cultuur van het gebied. Dit zijn de thema's die leven, aangezien hieraan ook voor de mensen de belangen kleven, wat zich manifesteert in onzekerheid, kansen en opgaven (ontwikkeling wonen/werken in relatie tot stikstof/natuur, verdwijnen landbouw vs behoud leefbaarheid op het platteland, etc).

Gebiedsexkursie (s)

Hierop hebben we doorgepraat in een gebiedsexkursie. Tijdens de gebiedsexkursie zijn verschillende gebiedspartners met elkaar het gesprek laten voeren over de belangrijkste thema's, namelijk landbouw, economie (recreatie en bedrijventerrein), leefbaarheid en natuur en water, waarna de streek overleggen zijn ontstaan. Tijdens de gebiedsexkursie bleek er onder de gebiedspartners een grote behoefte om zelf regie invulling te geven aan de pittige opgaven waar het gebied op moet acteren en kunnen ze zelf koers bepaald voor deze huidige LOS met onderzoeken, ontwikkeling nieuwe verdienmodellen, behoud voorzieningen.

² Documenten die aanvullend bestudeerd zijn, zijn hier te vinden: [Gebiedsaanpak GEUS](#)

“De samenwerking die ontstaan is voor de dorpsvisies en in het living lab wordt als waardevol gezien door diverse partijen. Het vertrouwen in elkaar als gebiedspartners groeit, al blijft het nog wel kwetsbaar. “Door in GEUS samen te werken kom je makkelijker aan tafel dan als boer alleen. Om deel te nemen, hebben wij wel vertrouwen nodig dat de uitkomsten gewaardeerd en gehonoreerd worden. Door in GEUS samen te werken kom je makkelijker aan tafel dan als boer alleen. Om deel te nemen, hebben wij wel vertrouwen nodig dat de uitkomsten gewaardeerd en gehonoreerd worden.”

(Eefje & Eric Meihuizen, pachters landgoed Leuvenum)

Streekoverleggen, kennissessies en werkgroepen

In streekoverleggen (8 maart, 19 april en 13 juni 2022) zijn relevante thema's opgehaald bij bewoners van de enclave. Hier waren per sessie gemiddeld 40 mensen aanwezig. Dit waren bewoners, ondernemers en afvaardigingen van betrokken overheden. De thema's die bewoners belangrijk vonden waren: perspectief op leefbaarheid met ruimte voor wonen, werken en behoud van voorzieningen, water, natuur en biodiversiteit, economie gericht op recreatie, landbouw en bedrijvigheid, stikstoftransitie, energietransitie en emissies.

De streekoverleggen vormden ook aanleiding om tot verdere inhoudelijk verdieping te komen met de partners uit het gebied. Zo zijn er kennissessies georganiseerd over zowel stikstof als water op 20 september en 21 november. Hier kwamen gemiddeld 100 personen op af. Gedurende het jaar is ook een groep van ca 15 agrariërs met een verkenning naar korte ketens en natuur inclusieve landbouw aan de slag gegaan. Informatie over de bijeenkomsten en terugkoppelingen werden gecommuniceerd via de website van Living Lab en een nieuwsbrief. Inmiddels is de website over gegaan naar www.gebiedsaanpakgeus.nl. De website had van januari 2023 t/m juni 2023 692 bezoekers, op de nieuwsbrief zij 193 mensen geabonneerd.

Parallel proces

Bij de betrokken overheden; de gemeenten Apeldoorn, Ermelo, Nunspeet en Barneveld, het waterschap Vallei en Veluwe en de provincie Gelderland was naast een bottom-up programma tevens behoefte aan een gestructureerde planmatige aanpak voortbouwend op de resultaten van het Living Lab resulterend in een gebiedsplan voor het gebied. Daartoe is er door de betrokken overheidspartijen in samenwerking met Veluwe-op-1 een pre-verkenning uitgevoerd met als resultaat een intentieovereenkomst tussen de overheidspartijen en een startnotitie voor de uitvoering van de verkenningfase. In deze pre-verkenning zijn verdiepende gesprekken gevoerd met relevante organisaties om tot de juiste onderwerpen te komen voor GEUS. Deze gesprekken hebben op de volgende momenten plaats gevonden:

Op 23 februari 2023	is er gesproken met de dorpsbelangenorganisaties uit Garderen, Elspeet, Uddel en Speuld
Op 6 maart 2023	is er met agrarische ondernemers uit het gebied gesproken
Op 17 maart 2023	is er gesproken met vertegenwoordigers van de terrein beherende organisaties uit het gebied zoals natuurmonumenten, de gemeente Nunspeet en het waterschap
Op 22 maart 2023	is er gesproken met vertegenwoordigers uit de recreatiesector van het gebied, zoals campingbeheerders, musea, vakantieparkbeheerders, fietsverhuurder die actief zijn binnen de enclave

Het plan van aanpak in de startnotitie is nadrukkelijk tot stand gekomen met input vanuit het Living Lab en aangevuld met ideeën die uit deze gesprekken naar voren zijn gekomen. In de verkenningsfase die nu gaat plaats vinden voor het gebiedsproces spelen werkgroepen met betrokken organisaties en bewoners uit het gebied een belangrijke rol. Dit sluit goed aan op de LEADER-activiteiten die we in deze LOS beschrijven. Meer over dit gebiedsproces is te lezen in paragraaf 3.3.

STAP 3: Schrijven en toetsen LOS

Een kernteam fungeerde als klankbord in de laatste fase van de ontwikkeling en toetsing van deze LOS in ontwikkeling. Er is bij dit team, dat veel kennis heeft van het gebied en een flink netwerk, input opgehaald en de conceptversies van de LOS zijn met dit team besproken. In het kernteam zaten afgevaardigden van de gemeenten

Barneveld, Ermelo, Nunspeet en Apeldoorn, het waterschap Vallei en Veluwe, de provincie Gelderland en Veluwe-op-1, die een achterban ondernemers in de toeristische en recreatieve sector vertegenwoordigt. In dit kernteam is tevens besproken op welke wijze de lokale overheden betrokken zullen zijn bij het LEADER-programma.

De verschillende stappen die we in het traject op weg naar deze LOS hebben gevolgd hadden als doel om tot een LOS te komen die door de streek wordt gedragen. Een door de streek gedragen strategie leidt ook bij de uitvoering van het programma tot een grote betrokkenheid van het gebied en tot een beter resultaat.

Status van de Lokale Ontwikkeling Strategie

Dit document is in concept op 30 juni 2023 ter goedkeuring aan de LEADER beoordelingscommissie van de Provincie Gelderland voorgelegd. De LOS is in september 2023 vastgesteld door de provincie (versie 2.0). Na vaststelling zijn er naar aanleiding van de verdeling van het budget in Gelderland en naar aanleiding van de uitwerking in het openstellingsbesluit 2025 - 2026 nog enkele aanpassingen gedaan (versie 3.2). Voor het openstellingsbesluit van september 2026 zijn wederom enkele aanpassingen gedaan, onder andere het laten vervallen van de deelplafonds (versie 3.3).

"Als je verandering wilt, moet je er ook zelf wat bijdragen. Ik ga voor een leefbaar dorp. Voorzieningen zijn daarin belangrijk, goede demografische ontwikkeling, economisch perspectief en voldoende (betaalbare) woningbouw waarbij we rekening houden met jong én oud. En levendige verenigingen. Opgroeïend in Uddel heb ik zelf ervaren hoe fijn het was een plek te hebben om leuke dingen te doen."
(Evert Jan van Egteren, eigenaar supermarkt Uddel)

2 Gebied

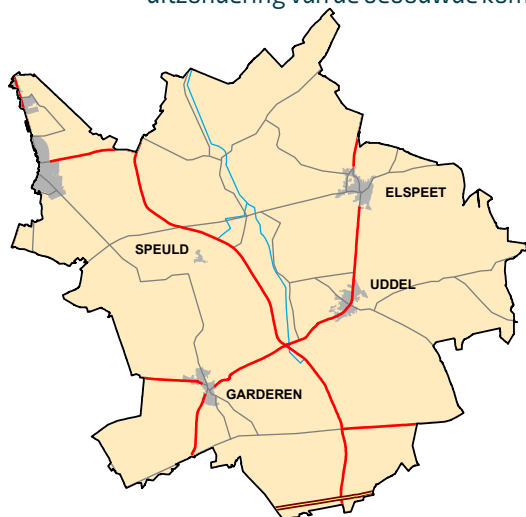
In dit hoofdstuk beschrijven we het geografische gebied en de bevolking waar deze LOS betrekking op heeft. In een SWOT-analyse hebben we sterke punten, zwakke punten, kansen en bedreigingen inzichtelijk gemaakt. Deze gebruiken we om in de laatste paragraaf vervolgens met de opgaven van GEUS het ontwikkelperspectief voor het gebied te schetsen.

2.1

Begrenzing

Per opgave schetsen we kort de problematiek waarmee GEUS te maken heeft en waar de partijen binnen GEUS dus voor aan de lat staan.

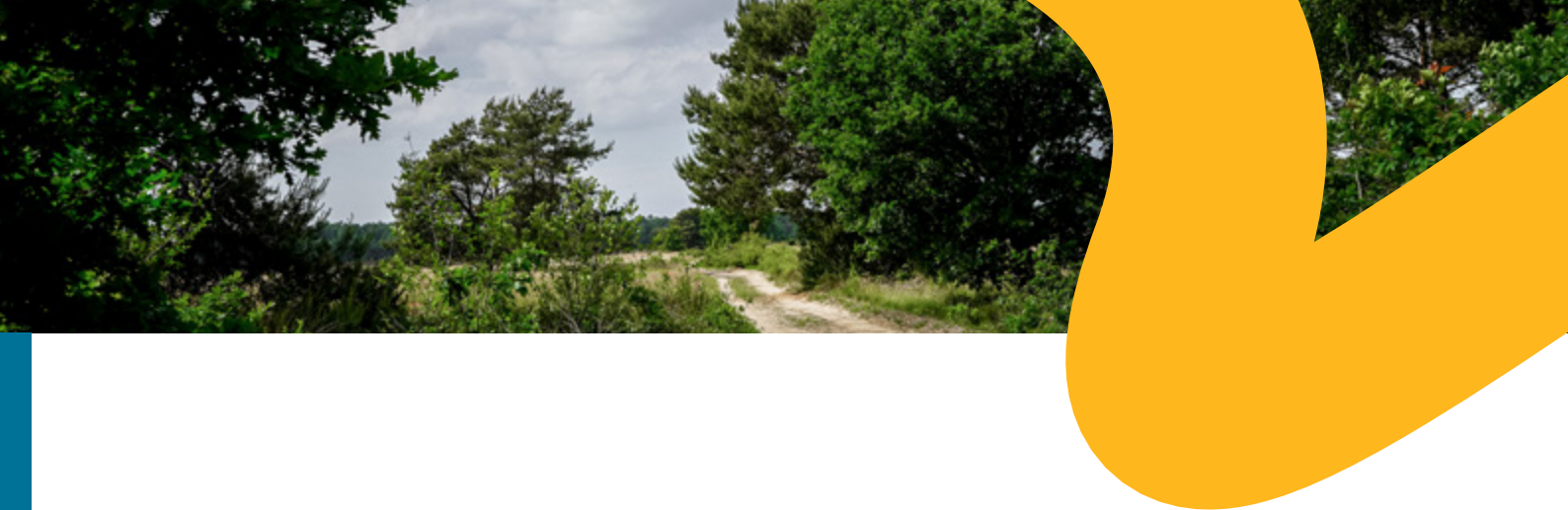
Ten noorden van de A1, vrijwel in het midden van de Veluwe ligt een afwisselend gebied van natuur, landbouw én recreatie. De dorpen Garderen, Elspeet, Uddel en Speuld dragen de naam, in die volgorde, van het nieuwe LEADER-gebied in Gelderland: GEUS. Het gebied bestaat uit de postcodes 3852, 8075, 3886 en 3888, met uitzondering van de bebouwde kom van Ermelo.

De omgeving van de enclave kenmerkt zich door heidevelden, bossen, vennen, de Staverdense Beek en dorpen met omliggende essen. De Staverdense Beek ontspringt nabij het Uddelermeer, waarna deze verder benedenstrooms van naam verandert naar de Leuvenumsebeek en ten slotte de Hierdensebeek tot aan de monding in het Veluwemeer.

De enclave ligt te midden van twee stuwwallen van de Veluwe. De bodem wordt grotendeels gevormd door een slecht waterdoorlatende kleilaag, ontstaan in de Saale-ijstijd. De aanwezige kleilaag in de ondergrond (circa 8 tot 10 m-mv) maakt dat de enclave en het bijbehorende watersysteem kan bestaan. Zonder deze kleilaag zou het water via de diepe ondergrond worden afgevoerd naar de Flevo-polders. De vochtige heidevelden en broekgebieden aan de randen van de Veluwe werden vanaf eind 19e eeuw op grote schaal omgezet in landbouwgrond, zo ook de vochtige heide rond Uddel. Hierdoor was er een forse uitbreiding van het landbouwareaal mogelijk. Dit zorgde voor een toename van de bevolking van het gebied. Bij Uddel groeide tussen 1800 en 1900 de bevolking bijvoorbeeld van 80 naar ca 700 inwoners. Vanuit de dorpen Elspeet, Uddel, Garderen en Speuld werd al langere tijd landbouwactiviteit bedreven op de omliggende essen. Garderen ligt op een plateau, een vlak en hoog en droog punt van het Veluwe massief, bestaande uit een aantal droge dalen en laagten in het landschap ontstaan door de invloed van smeltende water.

Als je inzoomt op het gebied zie je dat er eigenlijk sprake is van meerdere 'enclaves' binnen het natuurgebied met elk hun eigen kenmerken. De meeste kernen zijn landbouw georiënteerd, Garderen daarentegen heeft een meer toeristisch en recreatief profiel.

In de jaren vijftig van de twintigste eeuw kwam de kalvermesterij sterk in opgang in met name Uddel en Elspeet. Tegelijkertijd ontstonden er ook veevoederbedrijven in het gebied. Hierdoor werd de vestiging van kalvermesterijen sterk gestimuleerd. Een andere factor waardoor deze concentratie van bedrijven is ontstaan is dat in grote boerengezinnen verschillende kinderen verder wilden met een boerenbedrijf. Grond vormde dan al snel een beperkende factor. Dit leidde tot een intensiever gebruik van de gronden en een sterke toename van de intensieve veehouderij. Inmiddels wordt een aanzienlijk deel van de vleeskalveren van Nederland in dit gebied gehouden (Provincie Gelderland, 2020). Als gevolg hiervan is de stikstofdepositie in het gebied een van de hoogste van Nederland.

De bewoners van deze agrarische enclave, die zich te midden van Natura2000 gebied (zie kaartje) bevindt, kennen een sterke ondernemersgeest en pakken de handdoek op om de agrarische sector te verduurzamen, biodiversiteit te behouden en circulair te werken. Wat kenmerkend is voor het gebied is het grote aantal kerken binnen de enclave. In totaal zijn het er 12. Het grootste deel van deze kerken heeft een bevindelijke geestelijke ligging. Binnen alle kernen is wonen en kunnen blijven wonen een van de belangrijkste thema's.

KDW overschrijding 2030 inclusief autonome ontwikkeling en daling buitenland

Aantal inwoners

Kern	Garderen	Elspeet	Uddel	Speuld
Aantal inwoners	2150	4922	3436	775
0-14 jarigen	15%	24,0%	6%	17%
15-24	13%	14,1%	15%	13%
25-44	18%	22,4%	42%	18%
45-64	24%	23,2%	17%	31%
65>	17%	16,3%	20%	21%

Garderen

In Garderen wonen 2150 mensen. In Garderen is in tegenstelling tot de andere kernen van GEUS minder binding met de boeren in het buitengebied. Recreatie is een belangrijke bron van inkomsten voor ondernemers in Garderen. Het dorp heeft een actieve dorpsbelangenvereniging en heeft net als Uddel een eigen volkslied. Ook heeft Garderen een actieve ondernemersvereniging.

Elspeet

Elspeet is de grootste kern binnen GEUS met 4922 inwoners. Er bevinden zich 5 kerkelijke gemeentes binnen deze kern. Er is een actieve ondernemersvereniging en er zijn diverse verenigingen. In Elspeet bevinden zich een historisch museum en een schaapskooi midden in het dorp. Rondom Elspeet bevinden zich meerdere veehouderijen, waarvan een groot aantal kalverhouderijen zijn.

Speuld

De agrarische enclaves binnen de gemeente Ermelo zijn Speuld, Houtdorp, Drie, Staverden, Leuvenum en De Beek. In totaal wonen hier ca. 750 mensen, waarvan meer dan de helft in Speuld. In het gehele gebied zijn er van de ooit bijna 100 anno 2023 nog ca 25 agrarische bedrijven over, met uitzondering van de melkveegebieden Staverden en Leuvenum, zijn dit vooral intensieve veehouderijen. Het gros van de intensieve veehouderijen bevindt zich in Speuld.

Veel gronden worden gebruikt voor het houden van paarden (muv Leuvenum en Drie). Inschatting vanuit het gebied is dat op bijna 40 adressen paarden worden gehouden, vaak enkele paarden, soms enkele tientallen. Waar de agrarische gronden in Speuld en Houtdorp hoofdzakelijk particulier eigendom zijn, zijn Drie, Staverden en Leuvenum nagenoeg geheel in handen van Terreinbeherende Organisaties (TBO's).

Speuld en Houtdorp hebben veel recreatieve adressen door de aanwezigheid van vakantieparken.

De buurtvereniging in Speuld is op dit moment bezig met het opstellen van een gebiedsvisie voor Speuld en omstreken. In de visie krijgen leefbaarheid en het toekomstig gebruik van het landschap in en om de buurtschappen een plek.

Uddel

Uddel bestaat uit de dorpskern Uddel, het buurtschap Meerveld en het buurtschap Nieuw-Milligen. Er is een relatief hoog percentage jong volwassenen woonachtig in Uddel. Uddel is een ondernemende gemeenschap. Van oudsher zijn er veel ondernemers in levend vee (zoals kalveren) en in de agrarische sector. Deze sectoren zijn de laatste jaren stevig aan verandering onderhevig geweest. Dat heeft er voor gezorgd dat de ondernemers momenteel actief zijn in tal van andere activiteiten. Uddel kent daarnaast vele verenigingen. Dit maakt dat Uddel een dorp is waar vaak activiteiten worden georganiseerd. Uddel heeft ook een eigen volkslied. Daarnaast zijn er drie kerkelijke gemeentes actief in Uddel die een groeiend aantal leden kennen. In Uddel is een actieve ondernemersvereniging waar ook ondernemers vanuit de andere kernen lid van kunnen worden. Transitie van het landelijk gebied is in Uddel echt een belangrijk thema. Daarbij gaat het om de harde gebiedsopgaven gericht op natuur, klimaat, water en biodiversiteit, maar ook om de gebiedseigen opgaven, zoals wonen, werken, recreëren etc.

Gebiedsanalyse

In onderstaande krachtenveldanalyse SWOT-analyse maken we de ontwikkelingsbehoeften en mogelijkheden voor het gebied inzichtelijk.

Sterktes	Zwaktes
+++ • Het gebied is geheel verweven met het grootste Natura 2000 gebied van Nederland – de Veluwe. Kenmerkend zijn de heidevelden, vennen en venen, zandverstuivingen en eikenbossen • Cultuurhistorisch waardevol en uniek landschap als éniige gebied op de Veluwe waar de ontginning heeft geleid tot woongemeenschappen die met haar oude enken de eeuwenlange bewoning en agrarische bedrijvigheid laat zien • Goede (ervaren) gezondheid • Saamhorigheidsgevoel (geloof) • Groot verenigingsleven • De inwoners en ondernemers uit het gebied nemen graag zelf de regie over hun toekomst ++ • Bovengemiddelde woontevredenheid • Sterke ondernemersgeest • Cultuurrijk landschap met hoge archeologische waardes + • Veiligheidsgevoel • Voldoende voorzieningenniveau • Goede zorg • Voldoende recreatiemogelijkheden • Lokaal energiebedrijf in oprichting • Laag werkloosheidspercentage	--- • Een grote concentratie van intensieve kalverhouderijen temidden van stikstofgevoelige natuur. Hoge stikstofdepositie zet ontwikkel-mogelijkheden op slot en de natuur onder druk. • Tekort aan starters- en seniorenwoningen • Drukke verkeersader N310 en N302 die dwars door een aantal kernen lopen • Matige bereikbaarheid met het openbaar vervoer • Smalle wegen in combinatie met bedrijven die grote voertuigen gebruiken -- • Verouderde woningen (o.a. op het gebied van duurzaamheid) - • Tekort aan ontspanning- en speelvoorzieningen voor kinderen en jongeren
Kansen	Bedreigingen
+++ • Ontwikkeling van een toekomstbestendig gebied, waarbij landbouw in balans is met natuur, water, klimaat en leefbaarheid • De landbouwtransitie is in dit gebied groot. Rijk, provincie en gemeenten staan met regelingen en instrumentarium klaar om zowel de blijvende als de stoppende agrarisch ondernemer perspectief te bieden • Verbetering van het stroomgebied van de Hierdense beek, zowel op het gebied van waterkwaliteit als waterkwantiteit • Het sterk aanwezige (cultuur)historische karakter van het gebied biedt potentie voor ontwikkeling van nieuwe recreatieve producten en verdienmodellen • De binding van de inwoners en ondernemers met GEUS is groot ++ • Ondernemers zijn niet star en bereid te veranderen, mits er duidelijk toekomstbeeld is • Natuurinclusief bouwen • Toekomstbestendig wonen • Leeftijd van de woning in combinatie met de duurzaamheidsopgave + • GEUS is aantrekkelijk voor toeristen, natuur, wandel- fiets- en ruiterpaden. • Ontwikkeling Kamp Nieuw Milligen (marinierskazerne) • Gebiedsproces GEUS met gemeenten Apeldoorn, Ermelo, Barneveld en Nunspeet, waterschap en provincie • Toename aantal inwoners	--- • Onzekerheid over de toekomst, door ontbrekende kaders voor natuur en landbouw • Afname van de biodiversiteit door verzuring, stikstof, verdroging • De stikstofopgave heeft impact op één van de belangrijkste economische dragers van het gebied: de landbouw. Dit zet druk op de leefbaarheid van het gebied -- • Investerend nodig door inwoners in verduurzamen woning • Er is een sterke behoefte aan mogelijkheden voor ontwikkeling. Als hieraan niet voldaan kan worden is er kans op leegloop van bedrijven en inwoners in het gebied • Verdroging / waterhuishouding - • Vergrijzing • Toenemende kloof tussen arm en rijk (ongelijkheid)

2.3

Ontwikkelingsperspectief

Op basis van hiervoor genoemde SWOT-analyse komen we tot de volgende opgaven waarin de belangrijkste behoeftes en uitdagingen voor GEUS zitten. Deze koppelen we vervolgens ook aan de 'needs' van LEADER zoals die in het Nationaal Strategisch Plan (NSP) zijn opgenomen.

2.3.1

Leefbaarheid staat onder druk

Een vitaal platteland wordt ook bepaald door vitale kernen. In dit geval Garderen, Elspeet, Uddel en Speuld. Op dit moment zijn er niet voldoende woningen voor starters en ouderen om in de 'eigen' kern te kunnen blijven wonen. Door het vertrek van deze doelgroepen wordt de leefbaarheid van de kernen aangetast. Leefbaarheid wordt ook bevorderd als op gepaste wijze economische

activiteiten kunnen worden toegevoegd. Hoewel het voorzieningenniveau verschilt per kern, is het in alle kernen een uitdaging om deze op niveau te houden dan wel te brengen. Mobiliteit, bereikbaarheid en verkeersveiligheid zijn daarbij ook onderwerpen. In de kernen is verduurzaming van de energiebehoefte ook een uitdaging.

2.3.2

Toekomstbestendig maken van de landbouw

In GEUS is de stikstofproblematiek in de vorm van uitstoot van ammoniak aan de orde. Zoals hierboven al beschreven bevindt zich een aanzienlijk deel, namelijk 30 % van de intensieve kalverhouderijen in Nederland zich in dit relatief kleine gebied. Er is sprake van intensieve veehouderij in met name Uddel, Speuld en Elspeet ingesloten door Natura 2000 gebied. De uitstoot van stikstof van deze intensieve landbouw heeft een negatief effect op de natuur en leefbaarheid in het gebied. Dat maakt dat transitie van de landbouw noodzakelijk is naar vormen van landbouw

die toekomstbestendig zijn. De verwachting is dat een aanzienlijk deel van de landbouwbedrijven in GEUS behoort tot de zogenaamde piekbelasters. Hoewel er nog veel onduidelijk is, is het nu noodzakelijk om tot een goed perspectief te komen voor deze ondernemers en met elkaar na te denken over wat er moet gebeuren met de bestemming en invulling van ruimte, die mogelijk beschikbaar zou kunnen komen. Daarbij wordt ook naar de potenties en mogelijkheden van andere economische activiteiten gekeken.

2.3.3

Recreatie en toerisme is een kans en bedreiging

Naast economisch perspectief voor de landbouw zien we ook een opgave om voor recreatie perspectief te schetsen. De Veluwe is al sinds jaar en dag een geliefde bestemming voor recreatief gebruik. Het gebied is aangemerkt als beleevingsgebied voor het Veluws Verleden, met de oude enken grafheuvels en de pingoruïnes zoals het Uddelermeer. Daar komt bij dat meer mensen de

Veluwe ontdekt hebben tijdens de corona periode als vakantiebestemming, maar ook door toenemende woningbouw rondom de Veluwe waardoor de druk op de natuur hoger is geworden. Spreiding en bestemmingsmanagement is noodzakelijk. Daarbij komt GEUS ook nadrukkelijk in beeld. In de transitie van de landbouw kan recreatie een belangrijke rol spelen.

³Deze LOS sluit aan op de opgaves uit het NSP. De LOS geeft daarmee invulling aan dit nationale subsidieprogramma, waarmee het Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB) wordt ontwikkeld. De provincies en het Rijk voeren het programma gezamenlijk uit en LEADER is hier onderdeel van.

2.3.4

Natuur- en watersysteem staat onder druk

Natuurwaarden staan onder druk en daarmee de biodiversiteit. Er vinden NDA (natuurdoelanalyses) plaats die meer inzicht gaan geven in de aard en omvang van deze opgave. In het algemeen kan gesteld worden dat de natuur last heeft van verzuring, vermesting, verdroging en versnippering. De ophoping van stikstof in de bodem speelt daar een belangrijke rol in. Verdroging versterkt de gevoeligheid voor andere stressfactoren zoals verzuring en vermesting. Ook vanwege klimaatverandering, met steeds vaker voorkomende droge zomers en piekbuien, is water vasthouden in het gebied een belangrijke opgave. Lange tijd heeft de focus gelegen op water zo snel mogelijk afvoeren. Het watersysteem zal zo ingericht moeten worden dat er voldoende water beschikbaar blijft in droge perioden en het grondwaterpeil in natte perioden aangevuld kan worden.

Door een groot deel van GEUS loopt de langste beek van de Veluwe (25 km), de Staverdensebeek/

Leuvenumsebeek/Hierdensebeek. Deze ontspringt bij het Uddelermeer en mondt uit in het Veluwe-meer. De beek is in de loop der eeuwen op diverse plekken vergraven en gekanaliseerd. Zo werd het land ook in nattere perioden begaanbaar. De beek heeft een belangrijke functie voor de waterbeschikbaarheid en de ecologie in het gebied. Het toekomstbestendig inrichten van dit beeksysteem kan daarom een sleutelrol spelen in de ontwikkeling van GEUS.

Zowel de kwaliteit van het oppervlaktewater als van het grondwater verslechtert door afspoeling van mest, gewasbeschermingsmiddelen, chemische verontreiniging en riool overstorten tijdens piekbuien. De doelen van de KRW (Kaderrichtlijn Water voor de beek worden op dit moment niet gehaald vanwege de chemische toestand. Herstel van de waterkwaliteit is dus een belangrijke opgave voor het gebied.

Deze opgave sluit aan op de volgende needs van LEADER:

In onderstaande tabel is te zien hoe de opgaven van GEUS aansluiten op de 'needs' van LEADER die in het NSP zijn opgenomen.

Opgave	N23	N24	N12	N13	N14	N15	N16	N17	N18	N19
Leefbaarheid	✓	✓			✓					
Landbouw	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Recreatie	✓	✓								
Natuur/water			✓	✓		✓	✓			

- N.23:** Aantrekkelijker platteland voor wonen en recreëren
- N.24:** Aantrekkelijker ondernemers- en werkklimaat
- N.12:** Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging
- N.13:** Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit
- N.14:** Opwekken duurzame energie en energiebesparing
- N.15:** Betere chemische en biologische waterkwaliteit
- N.16:** Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems
- N.17:** Betere luchtkwaliteit: minder emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof
- N.18:** Meer en herstel van biodiversiteit
- N.19:** Behoud en herstel van (cultuur)landschappen

3 Strategie

In dit hoofdstuk beschrijven we de strategie voor het gebied. Op basis van de opgaven uit het vorige hoofdstuk komen we tot doelen waar we op in willen zetten. Deze koppelen we vervolgens ook weer aan de LEADER doelen die in het NSP zijn opgenomen.

3.1

Strategie, NSP-doelen en algemene doelstellingen

“Een leefbare en vitale enclave, waarin sociaaleconomische en maatschappelijk wensen en ontwikkelingen in evenwicht zijn met een gezond water en bodemsysteem en een robuuste natuur”

Dit is de ambitie voor GEUS. Met deze LOS willen we om deze ambitie waar te maken inzetten op de volgende thema's: Leefbaarheid van de kernen en het omliggende landelijke gebied, perspectief voor de landbouw, recreatie en herstel van water en natuur in het gebied. We lichten de thema's hieronder verder toe en koppelen daar doelstellingen aan.

3.1.1

Leefbaarheid kernen in landelijk gebied

De vraagstukken binnen de vier grotere kernen van GEUS verschillen. De gemeenschappelijke deler zit op de behoefte aan woningbouw en een goed voorzieningenniveau in de kern. Nieuwe economische activiteiten kunnen daar een bijdrage aan leveren en energietransitie is ook een belangrijk onderwerp wat leeft onder de inwoners. Gezamenlijk optrekken op deze onderwerpen om een stap verder te komen heeft meerwaarde.

Daarmee komen we tot de volgende doelen om de leefbaarheid in GEUS te vergroten:

- In de kernen Garderen, Elspeet, Speuld en Uddel innovatieve wooninitiatieven starten voor jongeren en ouderen;
- Vernieuwende initiatieven dragen bij om het voorzieningenniveau op orde te houden in de kernen van GEUS;
- Nieuwe innovatieve economische activiteiten dragen bij aan de leefbaarheid in de kernen binnen GEUS;
- Het opwekken van duurzame energie draagt bij aan de energietransitie binnen GEUS.

3.1.2

Economisch perspectief: landbouw

De transitie van de landbouw en met name de intensieve landbouw, is een belangrijke aanjager voor de noodzaak tot het schetsen van een nieuwe perspectief voor het gebied. Het is noodzakelijk om met elkaar toe te werken naar een toekomstbestendig landbouwsysteem dat duurzaam is ingericht en een goed verdienmodel biedt voor de agrariër. Andere economische activiteiten kunnen daarbij ook worden betrokken. Dat moet zorgen voor een vermindering van schadelijke uitstoot van ammoniak, verbetering van bodem, lucht en water en een vergroting van biodiversiteit.

Daarmee komen we tot de volgende doelen:

- De landbouw verduurzamen en economisch toekomstbestendiger maken door het stimuleren van multifunctionele landbouw (bijv. melkvee en het verbouwen van nieuwe gewassen), regeneratieve landbouw, natuurinclusieve landbouw, kringlooplandbouw en biologische landbouw.
- Nieuwe verdienmodellen (pluriformiteit) ontwikkelen om de positie voor de agrariër in de toekomstige landbouwketen te versterken.

3.1.3

Economische perspectieven: recreatie

Recreatie is een belangrijke economische pijler op de Veluwe. Recreatief gebruik veroorzaakt druk op de natuur, flora en fauna. Tegelijkertijd biedt het ook kansen. Veluwe-op-1 werkt voor de hele Veluwe aan bestemmingsmanagement. Daarbij is recreatiezonering een belangrijke randvoorwaarde. Daarmee wordt de recreatieve druk op de kwetsbare natuur lager en kunnen de recreatieve mogelijkheden van het agrarisch gebied en de dorpskernen van GEUS verkend worden.

De toeristische ontwikkeling richt zich op die doelgroepen die de natuur en de identiteit van het gebied respecteren. Multifunctionele landbouw kan aan deze ontwikkeling bijdragen. Daarmee benutten we de economische kansen van recreatie

en kan het voorzieningenniveau in de dorpen op peil blijven.

Daarmee komen we tot de volgende doelen:

- Het verbeteren van de balans tussen recreatie/recreatief gebruik, landbouw, landschap en natuur binnen GEUS, door de recreatieve druk op kwetsbare natuur te verlagen en recreatieve mogelijkheden van het agrarisch gebied en de dorpskernen in GEUS te verkennen.
- De gebiedsidentiteit van GEUS te versterken door deze uit te dragen en bij te dragen aan de ontwikkeling van streekeigen producten en diensten en actieve netwerken die deze producten en diensten weten te vermarkten.

3.1.4

Herstel natuur en watersysteem

De natuur in GEUS is kwetsbaar en moet hersteld worden. We zetten daarom in op: het herstel en de verbetering van de natuur en natuurlijke beeksystemen (Hierdense/Staverdense Beek), op aanvullen van het grondwater en verbetering van de waterkwaliteit en klimaatadaptie (water vasthouden, tegengaan droogte, omgaan met extremen) ten behoeve van mens, dier en plant. De samenleving speelt daarin een belangrijke rol naast de verschillende terrein beheerende

organisaties in het gebied als het gaat om bescherming, beheer, ontwikkeling en het schoonhouden van de natuur.

Daarmee komen we tot het volgende doel:

- Herstel en verbetering van natuur, biodiversiteit, waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid in GEUS door onder meer kleinschalige blauwgroene innovaties te starten.

In onderstaande tabel is te zien aan welke LEADER-doelen de doelen uit deze LOS bijdragen.

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
In de kernen Garderen, Elspeet, Speuld en Uddel innovatieve wooninitiatieven starten voor jongeren en ouderen				✓				✓		
Vernieuwende initiatieven dragen bij om het voorzieningenniveau op orde te houden in de kernen van GEUS				✓				✓		
Nieuwe innovatieve economische activiteiten dragen bij aan de leefbaarheid in de kernen binnen GEUS				✓				✓		
Het opwekken van duurzame energie draagt bij aan de energietransitie binnen GEUS				✓				✓		
De landbouw wordt duurzamer en economisch toekomstbestendiger door het stimuleren van multifunctionele landbouw, regeneratieve landbouw, natuurinclusieve landbouw, kringlooplandbouw en biologische landbouw	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓
Nieuwe verdienmodellen ontwikkelen om de positie voor de agrariër in de toekomstige landbouwketen te versterken	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓
Het verbeteren van de balans tussen recreatie/recreatief gebruik, landbouw, landschap en natuur binnen GEUS, door de recreatieve druk op kwetsbare natuur te verlagen en recreatieve mogelijkheden van het agrarisch gebied en de dorpskernen in GEUS te verkennen.								✓		
De gebiedsidentiteit van GEUS te versterken door deze uit te dragen en bij te dragen aan de ontwikkeling van streekeigen producten en diensten en actieve netwerken die deze producten en diensten weten te vermarkten								✓		
Herstel en verbetering van natuur, biodiversiteit, waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid in GEUS door onder meer kleinschalige blauwgroene innovaties te starten					✓	✓				

- **A** (ofwel SO1): Het bieden van steun met het oog op een leefbaar bedrijfsinkomen en veerkracht van de landbouwsector in de hele Unie, ten behoeve van een grotere voedselzekerheid voor de lange termijn, van een meer diverse landbouw, en van een economisch duurzame landbouwproductie in de Unie
- **B** (ofwel SO2): Vergroting van de marktgerichtheid en het concurrentievermogen van landbouwbedrijven voor zowel de korte als de lange termijn, onder meer door meer aandacht voor onderzoek, technologie en digitalisering
- **C** (ofwel SO3): Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen
- **D** (ofwel SO4): Bijdragen tot matiging van en aanpassing aan klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen en meer koolstof vast te leggen, en duurzame energie te bevorderen
- **E** (ofwel SO5): Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen
- **F** (ofwel SO6): Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen
- **G** (ofwel SO7): Het aantrekken en vasthouden van jonge landbouwers en andere nieuwe landbouwers en bevordering van duurzame bedrijfsontwikkeling in plattlandsgebieden
- **H** (ofwel SO8): Bevordering van de werkgelegenheid, groei, gendergelijkheid, waaronder deelname van vrouwen in het boerenbedrijf, sociale inclusie en lokale ontwikkeling in plattlandsgebieden, ook in de circulaire bio-economie en de duurzame bosbouw
- **I** (ofwel SO9): SO9 Beter inspelen door de landbouw van de Unie op de maatschappelijke verwachtingen inzake voedsel en gezondheid, onder meer voor wat betreft hoogkwalitatief, veilig en voedzaam voedsel dat op duurzame wijze is geproduceerd, en voorts vermindering van de voedselverspilling, verbetering van het dierenwelzijn, en bestrijding van antimicrobiële resistentie
- **J** (ofwel XCO): Horizontale doelstelling: de sector moderniseren door kennis, innovatie en digitalisering in de landbouw en in plattlandsgebieden te stimuleren en te delen, en het benutten daarvan bevorderen

3.2

Integraliteit en vernieuwing

LEADER biedt een kans om initiatieven vanuit het gebied te ondersteunen. Door dit proces op te starten zorgen we ervoor dat initiatieven van inwoners en ondernemers in het gebied mee kunnen doen en bijdragen aan het vergroten van de leefbaarheid in het gebied. Dit komt tegemoet aan de al langere tijd gevoelde urgentie bij bewoners, maar ook bij overheden en andere betrokkenen binnen GEUS

dat er iets moet veranderen. Zo kan het gebied de transformaties doormaken die nodig zijn op het gebied van landbouw, natuurbeheer en recreatie om te komen tot een leefbare en vitale enclave, waarin sociaaleconomische en maatschappelijke wensen en ontwikkelingen in evenwicht zijn met een gezond water en bodemsysteem en een robuuste natuur.

3.3

Gebiedsproces GEUS

Ook de betrokken overheden werken aan de ontwikkeling en transformatie van GEUS. In samenwerking met elkaar voeren zij regie op de ruimtelijke doorvertaling van alle opgaven in het GEUS gebied. Veluwe-op-1 is hierbij samenwerkingspartner. De overheidspartijen hebben de intentie uitgesproken hierin samen te willen optrekken. Dat doen ze ook met alle andere betrokken partijen in het gebied. Het bottom-up proces dat ontwikkeld is in het Living Lab houden ze vast in het te volgen gebiedsproces. Het gebiedsproces vindt in goede samenhang met LEADER en ook de

Regiodeal plaats. Begin juni is hiertoe een intentieovereenkomst vastgesteld en een startnotitie met een aanpak daarin voor de verkenningsfase die nu plaats vindt. Die verkenningsfase moet leiden tot een door het gebied gedragen ambitiedocument begin 2024. Het ambitiedocument bestaat uit een integrale visie en plan op hoofdlijnen, ontwikkelstrategieën samenwerkingsovereenkomst. Met het ambitiedocument start medio 2024 de uitwerking en uitvoering van projecten en maatregelen. Dit gebeurt fasegewijs en zal 10-15 jaar in beslag nemen.

3.3.1

Programmaorganisatie GEUS

Voor de uitvoering van de verkenning is een (tijdelijke) programmaorganisatie ingericht. Daarin wordt de samenwerking tussen de partijen vormgegeven en kan regie worden gevoerd vanuit de overkoepelde ambitie en doelstellingen. Boven deze organisatie staat een stuurgroep en een adviesraad. De stuurgroep bestaat uit de bestuurders van de provincie, het waterschap en de gemeenten. Zij zijn eindverantwoordelijk voor de besluitvorming die moet plaatsvinden m.b.t. het programma om te komen tot het gebiedsplan. Daarnaast komt er ook adviserend overleg waarin de bestuurders van de overheden overleggen met belangenorganisaties zoals Veluwe-op-1, LTO, milieuorganisaties en TerreinBeheerdende Organisaties (TBO's).

In het programmateam werken de trekkers van de verschillende werkgroepen samen en vindt afstemming plaats. De programmamanager

heeft de regie en coördinatie over het totale programma. Uitwerking van de doelen vindt met de belangen-organisaties plaats in de werkgroepen. Per werkgroep is er een aanpak beschreven en welke partijen betrokken worden door de trekker van het betreffende thema. De trekkers van de werkgroepen zijn afkomstig van de betrokken overheidspartijen.

De programmaorganisatie werkt daarnaast met een gebiedstafel: hierin zijn alle belangen-organisaties die in de verschillende werkgroepen deelnemen vertegenwoordigd. Met deze gebiedstafel worden procesafspraken gemaakt en worden de integrale voorstellen voor de visie en het plan op hoofdlijnen gemaakt. Deze gebiedstafel bespreekt altijd eerst de plannen voordat ze naar het besluitvormende overleg van de overheden gaan.⁴

3.3.2

Verbinding gebiedsproces GEUS met LAG LEADER

Vanuit de LAG leden zal er gezocht worden naar samenhang met gebiedstafel en de werkgroepen. Er vindt dus nauwe afstemming tussen beide gremia plaats. Het gebiedsproces versterkt daarmee LEADER, maar andersom draagt LEADER ook bij aan het gebiedsproces. Beide processen

kenmerken zich door in nauwe samenwerking met inwoners en ondernemers uit het gebied samen op te trekken. De verwachting is dat de gebiedsaanpak een stevige stimulans is voor lokale initiatieven, passend binnen LEADER.

3.4

Afrekenbare doelstellingen en meetbare resultaten

(inclusief aansluiting bij Resultaatindicatoren zoals opgenomen in NSP)

Het schema in bijlage 2 maakt de samenhangende doelen van deze LOS inzichtelijk.

⁴Zie startnotitie GEUS: [LivingLab_Gaan_Voor_Geus_Startnotitie_digitaal.pdf](#) ([gebiedsaanpakgeus.nl](#))

Bijdrage aan de EU-resultaatindicatoren uit het NSP:

- R.38: Aandeel van de plattelandsbevolking dat valt onder een plaatselijke ontwikkelingsstrategie: 11283 bewoners
- R.41: Aandeel van de plattelandsbevolking dat betere toegang tot diensten en infrastructuur door GLB-steun geniet: We gaan ervanuit dat alle inwoners betere toegang hebben tot een of meer diensten en producten die als gevolg van ons programma tot stand zijn gekomen
- R.42: Aantal personen dat onder ondersteunde projecten voor sociale inclusie valt: sociale inclusie is geen expliciet doel van ons ⁵

In onderstaande tabel maken we voor de doelen (impact) uit paragraaf 3.1 inzichtelijk welke maatschappelijke effecten (outcome) daarmee bereikt worden en hoeveel projecten (output) we verwachten dat daarvoor via aanvragen gerealiseerd zullen worden als deze LOS uitgevoerd is in 2029.

Impact	Outcome per 2029 (kwalitatief)	Output per 2027 (kwantitatief)
Leefbaarheid in de kernen is vergroot	• Goed voorzieningenniveau in de kernen door vernieuwende initiatieven op het gebied van voorzieningen voor zorg, winkels, etc. • Nieuwe innovatieve economische activiteiten in de kernen binnen GEUS • Energietransitie binnen GEUS door diversie vormen van duurzame energie opwek	4 - 6
De landbouw in Geus is duurzaam en toekomsbestendig	• Initiatieven op het gebied van multifunctionele landbouw, regeneratieve landbouw, natuur inclusieve landbouw, kringlooplandbouw en biologische landbouw • De positie van de agrariër in de toekomstige landbouwketen is versterkt door nieuwe verdienmodellen	2- 4
Goede balans tussen recreatie, landschap, landbouw en natuur in GEUS	• Recreatieve mogelijkheden van het agrarisch gebied en de dorpskernen in GEUS • De gebiedsidentiteit van GEUS is versterkt door deze uit te dragen met streekeigen producten en diensten en actieve netwerken die deze producten en diensten weten te vermarkten	2- 4
De natuur, biodiversiteit, waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid in GEUS is verbeterd op weg naar herstel	• Kleinschalige blauwgroene innovaties	2- 4

⁵ Hier zit wel een ambitie. We zetten hem nu op 0 in afwachting van het rapport van Ecorys.

4 Activiteitenplan

In dit hoofdstuk beschrijven we hoe we de doelen uit het vorige hoofdstuk gaan bereiken. Hierbij is aandacht voor de doelen waaraan LEADER een bijdrage wil leveren. Dit zijn opties, het is aan de LAG dit verder vorm te geven en in te vullen. Hieronder is te lezen hoe hierin samengewerkt kan worden, welke activiteiten ondernomen kunnen worden om projecten gestimuleerd kunnen worden en hoe kennisdeling en deskundigheidsbevordering daarin een plek krijgt.

4.1

Uitvoering van projecten

Na de vaststelling van GEUS als LEADER-gebied en het instellen van de LAG, gaat de uitvoering van de LOS GEUS van start. De insteek is dat alle projecten aansluiten bij de doelstellingen die

beschreven staan in hoofdstuk 3. De inhoud is leidend, de vorm is volgend. Innovatie en vernieuwing is een belangrijk aandachtspunt voor alle in te dienen projecten.

4.2

Samenwerking

De LAG zal samenwerking stimuleren tussen de verschillende initiatieven die voortkomen uit LEADER aanvragen. Van elkaar leren kan

inspireren, maar ook versterken en zo tot nog meer bereik van de doelen leiden.

4.3

Aanjaagactiviteiten in het gebied

Voor de uitvoering van het LEADER GEUS Activiteitenplan worden de bestaande goede contacten met bewoners en ondernemers in het gebied geïntensiveerd. Ook wordt ingezet op het bereiken van groepen burgers en bedrijven die nu nog niet meedoen met de LEADER-thema's. De burgers/bedrijven worden als volgt betrokken:

1. Communicatie via regionale en sociale media over de LEADER-thema's (online en offline);
2. Netwerkbijeenkomsten met bewoners en bedrijven om ideeën met elkaar te delen en te komen tot samenwerkingsprojecten (online en offline);
3. Prille initiatieven ondersteunen met communicatie en informatie;
4. Ontwikkeling van de LEADER website waardoor enthousiaste bewoners en bedrijven elkaar kunnen inspireren en ook kunnen leren van elkaar;
5. Specifieke netwerkbijeenkomsten met jongeren en voor andere jongeren organiseren om jongeren nadrukkelijk te betrekken bij het bottom-up proces;
6. Samenwerking binnen het gebied (met partijen binnen je gebied) stimuleren;
7. Samenwerking met andere gebieden (verkennen samenwerkingsprojecten, uitwisseling, deelnemen aan NL/EU-bijeenkomsten).

4.4

Deskundigheidsbevordering

De deskundigheid wordt op diverse manieren versterkt:

1. Via de competenties van de LAG;
2. Inzet van lokaal- en gebiedsgericht ambassadeursnetwerk;
3. Inzet van ontwikkelteam met diverse achtergronden, onderwijs en expertises;
4. Werkvormen met focus op inspiratie, kennisdeling en netwerk;
5. Samenwerking binnen en buiten het eigen LEADER-gebied.

Daarnaast zet de LEADER-coördinator voortdurend in op kennisdeling en verbinden van initiatieven en organisaties.

4.5

Communicatie

De LAG zal in de periode 2023-2027 inzetten op het versterken van de naamsbekendheid van LEADER GEUS, het informeren over de mogelijkheden van LEADER en het delen van kennis en resultaten. Door positieve naamsbekendheid zorgt de LAG ervoor dat meer mensen met goede ideeën in aanraking komen met LEADER. Er komt professionele ondersteuning voor marketingcommunicatie om LEADER bij de doelgroepen onder de aandacht te brengen. Het centrale doel is informeren over de mogelijkheden van LEADER, delen van kennis en resultaten en meer positieve bekendheid bij bewoners, organisaties en partners in GEUS.

De communicatie richt zich daarbij op twee doelgroepen: (1) bewoners, ondernemers en organisaties met ideeën en (2) partners. Om meer bekendheid te krijgen wordt vooral gefocust op online zichtbaarheid. Activiteiten zijn als volgt:

- Websiteontwikkeling www.gebiedsaanpakgeus.nl/LEADER;
- Blogs over voorbeeldprojecten delen;
- Social-mediacampagne inrichten i.s.m. Gebiedsaanpak GEUS (Facebook, LinkedIn en Instagram);
- Ontwikkelen communicatietoolkit voor partners.

4.6

Administratie

LEADER-gebied GEUS heeft geen formele juridische structuur, maar de LAG bepaalt zelfstandig welke LEADER-bedragen worden opengesteld (zie ook bijlage 4). Voor het beheren en administreren van de beheerkosten en de daarmee samenhangende rechtshandelingen, is de gemeente Apeldoorn bereid de verantwoordelijkheid te dragen. Vanuit deze gemeente zal de administratie van de beheerskosten voor de LAG worden uitgevoerd.

Het betreft de volgende taken:

- Aanvrager en beheerder van de beheerkosten van de LAG;
- Afstemming met provincie Gelderland over beheer projectbudget;
- Administratie van het beheerbudget;
- Opstelling verplichte rapportages aan betaalorgaan;
- Werkgever/opdrachtgever van de coördinator;
- Het bieden van kantoorfaciliteiten voor coördinatie.

In de bijlage 1 is per activiteit het doel en de middelen daarbij inzichtelijk gemaakt.

5 Organisatie

In dit hoofdstuk is de organisatie en uitvoering van de LAG uitgewerkt.

5.1

Positie, taken en bevoegdheden LAG

Deze LOS vormt het strategisch kader waarbinnen de komende jaren projecten worden uitgevoerd. Voor de uitvoering van Leader binnen het Nationaal Strategisch Plan is voorschreven dat er een Lokale Actie Groep (LAG) vanuit het gebied moet worden samengesteld, die verantwoordelijk is voor het opstellen en uitvoeren van de Lokale Ontwikkelingsstrategie en voor het beoordelen van subsidieaanvragen binnen dit kader, uitmondend in besluit over de toekenning van aangevraagde subsidies. De positie, taken en bevoegdheden van de LAG in onderstaande tabel beschreven, vloeien voort uit het Gemeenschappelijk Strategisch Kader (artikel 33 van de verordening (EU) 2021/1060 van 24 juni 2021).

De LAG is de spil en heeft een centrale positie in de uitwerking én uitvoering van de Lokale Ontwikkel Strategie (LOS) in GEUS. De LAG heeft meerdere verantwoordelijkheden in het ontwikkelproces van initiatieven: aanjagen, stimuleren, adviseren en beoordelen van (potentiële) projecten uit het gebied en uitvoering geven aan de Lokale Ontwikkelstrategie (LOS). De LAG is aan zet in het geven van voorlichting over het programma, het begeleiden kennisoverdracht en zorg dragen voor publiciteit is hierbij tevens van belang. Vervolgens dient de LAG ingediende projecten te toetsen op hun bijdrage aan het bereiken van de doelen uit de LOS.

Taken en bevoegdheden Lokale Actiegroep

1. Opstellen, uitvoeren en monitoren van de LOS	• Vaststellen van de LOS • Uitvoeren van de activiteiten verbonden aan de LOS • Monitoren, evalueren en hiervan leren • Bijstellen van de LOS indien nodig
2. Verbinden en netwerken	• Enthousiasmeren van bewoners, organisaties, en bedrijven in het gebied • Contacten leggen met samenwerking partners • Verbinden leggen tussen verschillende partners, initiatieven en tussen projecten en actoren • Initiatiefnemers met elkaar verbinden • Informeren en identificeren van projecten • Capaciteitsopbouw bij en kennis delen met lokale actoren (lid 3: a)
3. Beoordelen en begeleiden projectaanvragen	• Opstellen van een transparante selectieprocedure en van criteria • Toetsen van de projectaanvragen aan de selectiecriteria in de LOS • Projecten selecteren door aanvragen te toetsen aan de LOS • Het adviseren van een project tijdens de oriëntatiefase . • Ondersteuning bieden bij het aanjagen van andere externe financieringsbronnen • Actief volgen van projecten in uitvoering • Monitoring en evaluatie • Het begeleiden van initiatiefnemers bij aanvraag en verantwoording
4. Programmamanagement LEADER	• Beheren en uitvoeren LEADER programma • Verslag leggen van LAG-vergaderingen en besluitenlijst openbaar maken • Het verzorgen van financiële en inhoudelijke rapportages • Het voeren van financieel en inhoudelijk beheer van de LOS, inclusief monitoring en evaluatie • Communicatie en PR van de LOS, de regeling, de projecten etc. • Participeren in regionale, nationale en internationale LEADER-netwerken • De opbouw van deskundigheid van potentiële aanvragers om projecten te ontwikkelen en uit te voeren

5.2

Profiel en samenstelling LAG

Het profiel van de LAG en haar leden is gebaseerd op professionaliteit, capaciteit, deskundigheid en ook de netwerken die nodig zijn om de gekozen ambitie en strategie goed uit te kunnen voeren. De LAG leden vullen elkaar aan en versterken elkaars competenties en vaardigheden.

Op voorhand is niet gekozen voor een maximum aantal leden, zodat er ruimte blijft om meer geschikte kandidaten te selecteren uit de open werving als dat wenselijk blijkt te zijn. Gezien de omvang van het gebied, de verschillende samenwerkingsverbanden en (gebieds)processen die er lopen, de thema's en de strategie van deze LOS en de veelvuldigheid van gebiedspartijen, zal de LAG bestaan uit een minimum aantal van 9 leden om op deze manier een goede vertegenwoordiging te kunnen borgen.

De verwachting is dat de werving voor de LAG start halverwege oktober 2023, wanneer de GS de LOS heeft vastgesteld. De LAG wordt geworven en samengesteld aan de hand van de volgende criteria:

- De LAG is een evenwichtige en representatieve vertegenwoordiging van de relevante stakeholders in het gebied in relatie tot de in de strategie beschreven thema's en doelstellingen;
- Een goede spreiding van LAG-leden vanuit het gebied;
- Evenwichtige man/vrouw verdeling
- verschillende leeftijdsgroepen zijn vertegenwoordigd om zo een goede afspiegeling van de bevolking te vormen;
- De LAG bestaat uit vertegenwoordigers van de publieke en private lokale sociaal-economische belangen, waarbij noch de overheden, gedefinieerd conform de nationale regels, noch één belangengroep meer dan 49 % van de stemrechten voor de besluitvorming hebben;
- De LAG leden zijn lid op persoonlijke titel en afkomstig uit de diverse relevante sectoren/thema's. Hierdoor hebben zij inhoudelijke kennis van zaken, beschikken zij over een groot netwerk en weten zij zich verzekerd van draagvlak;
- LAG leden zijn ongebonden, maar wel betrokken bij het gebied.

De leden van de LAG voldoen aan een profiel-schets (houding en competenties). In het voorbereidingstraject worden daarvoor de volgende criteria of kwaliteiten genoemd.

Leden van de LAG moeten:

- Woonachtig/werkzaam in Garderen, Elspeet, Uddel en Speuld;
- Hebben affiniteit met en zijn betrokken bij het gebied;
- Kunnen sector overstijgend, integraal en innovatief denken, vanuit algemeen belang, in meerwaarde voor het gehele gebied;
- Hebben kennis en ervaring met de thematiek van ten minste één van de doelstellingen;
- Hebben kennis en ervaring van het gebied GEUS;
- Zijn in staat te verbinden, draagvlak te creëren;
- Beschikt over een relevant netwerk binnen en/of buiten het gebied;
- Heeft financieel inzicht en is in staat om financiële en bedrijfseconomische gegevens op waarde te beoordelen;
- Beschikt over goede communicatieve vaardigheden;
- Is bereid naast reguliere vergaderingen in te zetten voor deelactiviteiten en afvaardigingen;
- Is eerlijk, open, integer, objectief.

De zittingstermijn van de LAG geldt eerst voor 1,5 jaar, tot midden 2026. In de tweede helft van 2026, tijdens de mid-term evaluatie, beoordeelt de LAG het functioneren en de samenstelling van de LAG. Daarna gaat een nieuwe zittingstermijn in die loopt tot het einde van dit LEADER programma. Als uit deze beoordeling blijkt dat de LAG en de LOS bijgesteld moet worden, dan is dit mogelijk. De LAG leden kunnen in principe beide zittingstermijnen in deze functie blijven. De LAG besluit zelf over de aanbevelingen die uit de beoordeling naar voren komen.

5.2.1

Voorzitter van de LAG

De LAG kiest uit haar midden een voorzitter. Deze voorzitter wordt door de LAG aangesteld en:

- is een bekend persoon, heeft charisma en is enthousiasmerend;
- Kent het gebied, is goed op de hoogte wat er speelt in GEUS;
- Heeft bestuurlijke ervaring en inzicht/kennis van/ervaring met gebiedsprocessen;
- is neutraal en onafhankelijk;

- heeft voldoende tijd beschikbaar;
- kan goed samenwerken.

Hij/zij is de hoofdverantwoordelijke voor het functioneren van de LAG en vertegenwoordigt naar buiten als eerste LEADER GEUS. Hij/zij onderhoudt ook de bestuurlijke contacten met de provincie, de gemeenten en waterschappen.

5.2.2

Positie van de LAG

Met het vaststellen van de LOS heeft GS ook het LEADER-gebied vastgesteld. Binnen dat gebied zijn de regels van GLB-NSP Interventie 1.77.3 (LEADER) van toepassing, in zoverre heeft het gebied dus een formele juridische structuur gekregen. De LAG heeft zeggenschap over de toegezegde budgetten en kan deze uitgeven op de wijze waarop dit in de LOS is vastgelegd. Stimulus controleert namens GS of dit volgens de in de LOS vastgelegde wijze gebeurt. Omdat in Nederland

alleen subsidies kunnen worden verstrekt door overheden, lopen de geldstromen van de LAG via de provincie. De LAG is dus geen besluitvormende commissie vóór Gedeputeerde Staten maar werkt zelfstandig aan de uitvoering van de LOS.

Zodra de LOS door GS Provincie Gelderland is akkoord bevonden, zal de werving van de LAG starten.

5.2.3

Werving LAG

De lokale overheden (gemeenten en waterschap) is gevraagd om vertegenwoordigers af te vaardigen. De overige leden worden geworven door middel van een wervingsprocedure via het

plaatsen van een oproep in de lokale media, de eigen website en/of via de netwerken van de Gebiedsaanpak GEUS.

5.3

Organisatie en uitvoering

5.3.1

Ondersteuning van de LAG

De LAG zoals in het vorige hoofdstuk beschreven wordt in het werk dat ze verrichten ondersteund door verschillende partijen en kan een beroep doen op verschillende netwerken. Denk hierbij aan: (1) Leader coördinator GEUS, (2) de gemeente Apeldoorn (3) de provinciale LEADER-coördinator

van de provincie Gelderland (4) Stimulus (5) RVO. Tevens zal de LAG ondersteuning en informatie kunnen putten uit de regie organisatie GLB als het LEADER Netwerk Nederland.

5.3.2

De LEADER coördinator GEUS

De LAG kiest er voor één coördinator te benoemen die de LAG ondersteund bij de uitvoering van haar taken. Deze coördinator is het aanspreekpunt voor alle partijen. Hij/Zij denkt mee met de initiatiefnemers, geeft advies, legt contacten, zoekt andere financieringsbronnen, organiseert netwerkbijeenkomsten en stimuleert samenwerking binnen het gebied. Deze rol als ‘aanjager, verbinder, ondersteuner’ wordt vervuld door een persoon met een toekomstgerichte blik die kwaliteit, effectiviteit en samenwerking nastreeft.

Van de coördinator wordt gevraagd dat zij/hij thuis is in het gebied, mensen kent en weet van de belangen die er spelen. Het profiel van de coördinator bestaat in ieder geval

uit de volgende kwalificaties:

- Heeft kennis van het gebied;
- Beschikt over een goed en relevant netwerk in het gebied en daarbuiten;
- Heeft een degelijke en gebleken ervaring met de Leaderaanpak;
- Is in staat om aanvragers te begeleiden bij het vertalen van hun projectideeën naar Leaderwaardige aanvragen;
- Heeft de noodzakelijke kennis van de technische en juridische aspecten van LEADER en/of weet de hiervoor relevante instanties te benaderen en in te schakelen;
- Heeft kennis van relevante gemeentelijke procedures, met name rond vergunningaanvragen en/of weet de hiervoor relevante instanties te benaderen en in te schakelen.

Taken leader coördinator GEUS

Is algemeen aanspreekpunt over LEADER voor relevante gebiedspartijen en projectaanvragers
Zorgt voor afstemming met aanverwante programma's en activiteiten
Doet de eerste oriëntatie op projectideeën aan de hand van intake gesprekken
Ondersteunt de vergaderingen van de LAG. Hieronder vallen voorbereiding agenda, bijwonen van vergaderingen, notulering, procesbewaking en advisering
Begeleidt projectaanvragen vanaf projectidee tot en met vaststelling
Rapporteert over de voortgang van projecten.
Houdt het financieel overzicht bij over de uitputting van deelbudgetten en het totale budget
Organiseert de voorlichting, communicatie en PR.
Stuurt de monitoring en evaluatie over de voortgang van de Lokale Ontwikkelingsstrategie aan
Stelt jaarplannen en jaarverslagen op, met daarin uitgevoerde en geplande projecten en activiteiten. Doet, indien nodig, voorstellen voor het bijstellen van het programma
Ondersteunt de voorzitter bij zijn/haar specifieke taken

5.3.3

Gemeente Apeldoorn

Voor wat betreft de beheerkosten van de LAG (hoofdstuk 6 voor details) zal gemeente Apeldoorn optreden als penvoerder en aanvrager en is tevens verantwoordelijk voor het financieel beheer en de administratie van deze kosten. Dit houdt in dat de gemeente Apeldoorn capaciteit beschikbaar stelt voor het doen van aanbestedingen, verstrekken van opdrachten, voldoen van facturen, het uitbetalen van vergoedingen aan LAG leden die daar recht op hebben, het bijhouden van de administratie en het aanleveren van informatie en documenten ten behoeve van rapportages. In zijn hoedanigheid als penvoerder zal gemeente

Apeldoorn wanneer de GS de LOS heeft goedgekeurd, starten met het aanbestedingstraject voor de werving van de coördinator. Met de vaststelling van de LOS door GS en wanneer de LAG geïnstalleerd is zal de LAG samen met de provincie starten met het voorbereiden van de openstelling, de communicatie en het begeleiden van initiatieven bij het voorbereiden van aanvragen.

Gezien dit de eerste keer zal zijn dat GEUS figureert als LEADER gebied, kan het zijn dat het noodzakelijk wordt geacht, extern expertise in de hoedanigheid van kwartiermaker in te zetten ter overbrugging van de eerste periode.

5.3.4

Provincie Gelderland / Stimulus en RVO

In de uitvoering van de LOS werkt de LAG nauw samen met de Provincie als subsidiegever en Stimulus als delegated body. RVO is het landelijke betaalorgaan voor LEADER. Stimulus draagt namens de provincie zorg voor de EU conformiteitstoets.

6 Financiering

6.1 Begroting

Voor LEADER GEUS wordt voor de periode 2023-2027 van een budget uitgegaan van €1.131.051 publieke middelen bestaande uit:

Partijen	Percentage	Financiering
EU bijdrage LEADER gelden	60,6%	€ 685.460
Provincie	9,05%	€ 102.307
Lokale Overheden	30,35%	€ 343.284
Totaal	100%	€ 1.131.051

De Europese Verordening 2021/1060 bepaalt dat maximaal 25% van deze middelen besteed mag worden aan de kosten voor het beheer, de monitoring en de evaluatie van de Lokale Ontwikkelingsstrategie. Gezien dit de eerste keer is dat GEUS als LEADER gebied gaat figureren, is er voor gekozen om het maximale bedrag

voor beheerskosten te reserveren. Dit komt neer op **€ 282.763**.

Dit betekent dat er € 848.288 voor de financiering van bottom up projecten is.

Totaal	€ 1.131.051
Beheerskosten	€ 282.763
Projecten (budget)	€ 848.288

Projecten budget

Er wordt onderscheid gemaakt tussen twee type projecten:

Pionier projecten

Pionier projecten zijn initiatieven die in potentie kansrijk kunnen zijn, maar waar eerst een concept voor ontwikkeld en/of uitgetoetst moet worden. Deze projecten hebben bijvoorbeeld een experimenteel en/of innovatief karakter. Resultaat van een Pionierproject is bijvoorbeeld een haalbaarheidsstudie of businesscase. Het maximale steunpercentage voor deze projecten is 50%. Voor deze pionier projecten is de ondergrens € 12.500,00 en de bovengrens € 24.999,99.

Impactprojecten

Dit zijn meer de klassieke projecten zoals we ze ook kennen uit eerdere LEADER programma's. Deze projecten zijn groter van omvang en door deze omvang is de verwachting dat ze bijdrage aan een grotere impact in het leadergebied. Het steunpercentage voor deze projecten is maximaal 50%. Verder gelden voor de projecten een minimum subsidiebedrag van € 25.000 en een maximum van € 100.000.

	Type projecten	Beschikbaar budget	%
Projecten budget	Pionier projecten &		
	Impact projecten	€ 848.288	75%
Beheer- en uitvoeringskosten LOS		€ 282.763	25%
Totaal		€ 1.131.051	100%

Op basis van de tussentijdse evaluatie mid-2026 heeft de LAG besloten om de deelplafonds voor de beide typen projecten te laten vervallen. Dit betekent dat voor beide typen projecten gezamenlijk € 848.288 beschikbaar is.

6.2

Dekkingsplan

Voor alle projecten geldt een steunpercentage maximaal 50% en moet dus minimaal 50% uit eigen en andere middelen worden bijdragen. Met een minimum subsidiebedrag van € 12.500 en een maximum van € 100.000.

Aan de hand van deze uitgangspunten, ziet het dekkingsplan er als volgt uit:

	Elfpo	Pgld	Lokale Overheden	Eigen bijdrage	Totaal
Projecten	€ 514.063	€ 76.770	€ 257.455	€ 848.288	€ 1.696.577
Beheer-en uit-voeringskosten LAG	€ 171.354	€ 25.590	€ 85.818	€ -	€ 282.763
Totaal	€ 685.460	€ 102.307	€ 343.284	€ 848.288	€ 1.979.340
%	30,3%	4,03%	15,17%	50%	100%

Een voorwaarde voor een succesvolle uitvoering van de geselecteerde aanvragen, inclusief beheerkosten, is dat alle aanvragers gebruik kunnen maken van de voorschot-regeling, waarbij 50% van de toegekende LEADER-bijdrage bij aanvang van de uitvoering van het project beschikbaar wordt gesteld aan de aanvrager. Dit zal worden opgenomen in de openstellingsbesluiten die door de LAG worden voorbereid.

De lokale overheden hebben zich gecommitteerd aan de volgende verdeling van de cofinanciering voor de periode 2023-2027. Dit is bekrachtigd door het college van burgemeester en wethouders van samenwerkingsverband GEUS alsmede door de dijkgraaf van het waterschap Vallei en Veluwe.

Naam projectpartner	Percentage	Cofinanciering
Gemeente Apeldoorn	29%	€ 100.000,00
Gemeente Barneveld	11%	€ 37.313,14
Gemeente Nunspeet	29%	€ 100.000,00
Gemeente Ermelo	11%	€ 37.313,14
Waterschap Vallei en Veluwe	20%	€ 68.656,72
Totaal	100%	€ 343.283,58

7 Beheer- en toezicht-regeling/beschrijving van de openstellings- en selectieprocedure

In dit hoofdstuk staan de regelingen voor het beheer, de monitoring en de evaluatie waarmee kan worden aangetoond dat de LAG de capaciteit heeft om de strategie uit te voeren. De beheer- en toezichtregelingen van de strategie worden beschreven waaruit blijkt dat de LAG in staat is de strategie uit te voeren tot en met 2027. Er wordt een controleerbare en verifieerbare omschrijving gegeven van wat de LAG gaat doen om toezicht op de uitvoering te houden.

7.1

LAG werkwijze en verantwoording

De LAG bestaat uit een minimum van 9 personen. De leden zijn afkomstig of werkzaam in de Enclave GEUS en er is een voorzitter (zie ook paragraaf 5.1). Het vergaderritme van de LAG is minimaal 4 keer per jaar. Aan het begin van het jaar stelt de LAG een vergaderschema vast. Wanneer noodzakelijk geacht kan de voorzitter de LAG tussentijds bijeenroepen.

In aanloop naar een vergadering stelt de coördinator in afstemming met de voorzitter een concept-agenda op en verspreidt deze onder de overige LAG-leden voor aanvullingen. Onderwerpen kunnen informierend, oriënterend of besluitvormend in de LAG-vergaderingen aan de orde komen.

- 1) Bij informerende en oriënterende onderwerpen worden visies en standpunten gedeeld zonder formele besluitvorming.
- 2) De beoordeling van binnengekomen aanvragen vormt het belangrijkste punt op de agenda van de LAG vergadering. Voorafgaande aan vergaderingen die dienen ter bespreking en beoordeling van de aanvragen moeten de volgende aspecten worden gecheckt:
 - **Belangenverstrengeling:** Een LAG -lid dat een direct of indirect belang heeft bij een aanvraag, dient bij de behandeling van deze aanvraag in de LAG -vergadering de vergadering te verlaten. Dit wordt door de coördinator opgenomen in het verslag. Het LAG-lid neemt op geen enkele wijze deel aan overleg, bespreking, oordeelsvorming en besluitvorming t.a.v. deze aanvraag. De vraag of een LAG-lid een direct of indirect belang heeft bij de aanvraag, is ter beoordeling van de LAG als geheel, waarbij de voorzitter de beslissende stem heeft. Wanneer het de voorzitter betreft die een direct of indirect belang heeft bij een aanvraag, wordt hij/zij bij de behandeling van deze aanvraag tijdelijk als voorzitter vervangen door een ander LAG-lid dat geen direct of indirect belang bij de aanvraag heeft;
 - **Stemgerechtigdheid:** Het aantal LAG-leden dat ter vergadering gerechtigd is een oordeel te geven, dat kan en mag worden meegewogen, moet tenminste 51% bedragen van het totaal aantal LAG-leden
 - **Vertegenwoordiging lokale overheden:** Ten hoogste 49% van de ter vergadering aanwezige LAG leden wiens oordeel kan en mag worden meegewogen, mag bestaan uit vertegenwoordigers van overheids- of semioverheidsinstanties.

Er zal een Reglement van Orde worden opgesteld. Dit is de uitwerking van het reglement zoals hij in deze LOS staat omschreven. Het bevat alle onderdelen die in het reglement in de LOS staan alsmede nieuwe onderdelen die na het vaststellen van de LOS nog verduidelijkt worden. Het reglement zal bij start van de werkzaamheden van de LAG worden vastgesteld.

Verantwoording en transparantie

De LAG legt op twee manieren verantwoording af m.b.t. de uitvoering van de LOS en de selectie van aanvragen:

- 1) Jaarverslag: hierin wordt verslag gedaan van de vier indieningsrondes (wijze van organisatie, communicatie en indieners), gerapporteerd over de beoordeling- en selectieprocedures en de uitkomsten daarvan. Ook wordt de stand van zaken weergegeven van de in voorgaande jaren geselecteerde projecten en behaalde resultaten. Verder wordt aangegeven hoe deze zich verhouden tot doelstellingen van het programma als geheel. Tenslotte wordt verslag gedaan van de ondernomen activiteiten op het gebied van deskundigheidsbevordering, communicatie, kennisdeling en netwerkvorming;
- 2) Online verslaglegging en informatieverstrekking: hier wordt verslag gedaan van de LAG vergaderingen als verslag legging van de goedgekeurde projecten. de LAG zal haar werkwijze vastleggen in het huishoudelijk reglement. Openbare verantwoording is een onderdeel van de communicatieaanpak.

Wijze van openstellen en plafond bepalen

De openstelling is jaarrond. Om ervoor te zorgen dat ingediende project initiatieven in de eerst volgende LAG vergadering worden beoordeeld, moeten aanvragen voor vier vaste data in het jaar worden ingediend. Voordat een aanvraag ingediend en beoordeeld wordt, is er al wel op meerdere momenten contact geweest met de initiatiefnemer(s).

Dit zal worden vastgelegd in het openstellingsbesluit. Wanneer de GS de LOS heeft vastgesteld, en de LAG is geworven en geïnstalleerd, gaat de LAG in overleg met provincie Gelderland om de tekst van het openstellingsbesluit voor bereiden en over te gaan tot publicatie.

Een doorlopende openstelling houdt ook in dat het subsidieplafond bestaat uit het totale budget dat voor de hele periode (tot en met 31 december 2027) beschikbaar is voor projecten. Wel worden er twee deelplafonds aangehouden: een voor de pionier projecten (7% projecten budget) en één voor de investeringsprojecten (68% projectenbudget).

Selectiecriteria en selectieprocedure steunaanvragen

Selectiecriteria

Projecten die voor LEADER-steun in aanmerking komen moeten aan de volgende criteria voldoen.

Inhoudelijke criteria	LEADER criteria	Kwaliteit van de aanvraag en de aanvrager
Inhoudelijk passend binnen minimaal één van de vier doelstellingen van deze LOS en bijdragen aan de hierbij gestelde subdoelen	• Bottom-up werkwijze is gehanteerd • Het initiatief is gebiedsgericht • Het initiatief bevordert samenwerking tussen de stakeholders en versterkt netwerken in het gebied; • Integrale en/of multisectorale aanpak • Vernieuwend en/of overdraagbaar	• Organisatorisch en financieel haalbaar • Maatschappelijke meerwaarde: doelmatig/ value for money en continuïteit

Een beoordeling van de bovenstaande criteria wordt gedaan door de LAG aan de hand van een toetsingsformulier zie sectie 7.3.2.

Voordat een aanvraag wordt ingediend en beoordeeld wordt, is er al op meerdere momenten contact geweest met de initiatiefnemers dit noemen we de project idee fase.

Wanneer de aanvraag wordt ingediend voert Stimulus namens de provincie een toetsing uit op instapcriteria Het volledige dossier inclusief een beoordelingsmemo opgesteld door STIMULUS wordt toegestuurd aan de LAG leden.

Voorafgaande aan de vergadering vullen de LAG leden individueel een toetsingsformulier in ter voorbereiding op de toetsing in de LAG-vergadering. Het toetsingsformulier voor GEUS is bijgevoegd in de bijlage 3. Als de LAG zelf een subsidieaanvraag indient, zal de aanvraag worden getoetst door de provincie, op basis van het toetsingsformulier voor GEUS in bijlage 3. Op deze wijze wordt de scheiding van functies gewaarborgd (artikel 33 lid 5 van Verordening (EU) 2021/1060). Op basis van de toetsing geeft de LAG een positief of negatief oordeel over de aanvraag. De verslaglegging van de beoordeling en de besluitvorming over wel/of geen LEADER-subsidie wordt gedaan door de coördinator.

Er vindt geen rangschikking van aanvragen plaats, aanvragen die voldoen aan de minimumvereisten en minimumscores worden geselecteerd. De enige uitzondering is wanneer er meer aanvragen zijn dan er budget beschikbaar is. Wanneer dat het geval is zal de LAG een rangschikking bepalen op basis van de behaalde totaalscore in het toetsingsformulier.

Aanvragen die voldoen aan de minimumvereisten worden doorgestuurd zodat Stimulus namens de provincie kan controleren of de beoordeling van de regels op de juiste manier zijn toegepast en wordt er een toetsing gedaan op de formele eisen die vanuit de provincie Gelderland (subsidieverlener) en Europa (conformiteitseisen) worden gesteld. En een toetsing van de opgegeven projectkosten op rechtmatigheid en redelijkheid door Stimulus.

In de formele afwikkeling worden projectaanvragen aan GS Gelderland voorgedragen met het verzoek om de aanvraag positief te beschikken. De provincie en Stimulus dragen dus zorg voor de formele afwikkeling van de subsidiebeschikking.

Projectidee	Wie?	LEADER-coördinator en LAG leden
	Wat?	Inschatten kansrijkheid van projectidee
	Resultaat?	Positief of negatief advies over indienen aan de aanvrager
Aanvraag ingediend	Wie?	Stimulus namens provincie
	Wat?	Toetsing instapcriteria en bijzonderheden in de begroting of constructie. Agenderen voor LAG-vergadering als de aanvraag voldoet aan de instapcriteria.
	Resultaat?	Beoordelingsmemo voor de LAG
Beoordeling aanvraag op inhoud	Wie?	LAG
	Wat?	Toetsing project aan selectiecriteria uit de LOS
	Resultaat?	Verslag LAG-vergadering met besluit over wel/geen LEADER-subsidie (onder voorwaarde dat het project ook subsidietechnisch voldoet).
Beoordeling verslag LAG	Wie?	Stimulus namens provincie
	Wat?	Controleren of bij de beoordeling de regels op de juiste manier zijn toegepast
	Resultaat?	Goedgekeurd verslag LAG-vergadering
Beoordeling aanvraag subsidietechnisch	Wie?	Stimulus namens provincie
	Wat?	Toetsing op subsidietechnische aspecten (regelgeving en financieel); o.a. het subsidiebedrag kan op basis hiervan worden bijgesteld
	Resultaat?	Besluit tot verlenen subsidie of afwijzen aanvraag

Steunpercentages en steunbedragen

Naast het beoordelen van de aanvragen, is de LAG ook verantwoordelijk voor het vaststellen van steunbedragen en de steunpercentages. Zoals beschreven in hoofdstuk 6 hebben we twee project categorieën. Beide categorieën hanteren een maximaal steunpercentage van 50%. Bij de pionier projecten is de subsidie ondergrens € 12.500 en de bovengrens € 24.999. Voor de investerings projecten is de ondergrens € 25.000 euro en de bovengrens € 100.000).

Voor alle projecten blijft de verantwoording in navolging van RUS 2 van kracht⁷. Voor alle initiatiefnemers is er mogelijkheid om gebruik te maken van de vereenvoudigde kosten opties, alsmede de mogelijkheid om bij de start van de uitvoering aanspraak te maken op een voorschot van 50% van de verleende subsidie.

Monitoring

De monitoring en evaluatie zal op verschillende manier op verschillende niveaus plaats vinden. Dit betreft zowel het financiële als het inhoudelijk deel.

Voor LEADER gebied GEUS is gekozen voor een aanpak waarin de LAG in het voortraject van de projecten al actief meedenkt. Dat betekent dat vooraf veel duidelijk is over de te verwachten resultaten. Gedurende implementatie zal de LAG goed contact blijven onderhouden met de initiatiefnemers. Zo blijft er goed zicht op de

vorderingen en de uiteindelijke uitkomsten. Daarnaast ligt er de expliciete verwachting dat de initiatiefnemers meewerken aan het verslagleggen van het ontwikkelproces als de bereikte resultaten. Deze informatie zal worden gepubliceerd en zo gedeeld worden met derden, via de eigen communicatiekanalen van de LAG zelf, maar ook van de provincie Gelderland en waar mogelijk andere instanties. Tevens wordt de informatie gebruikt voor het vergroten van het leervermogen van de LAG om zo het proces nog effectiever en efficiënter te kunnen inrichten.

Effectmeting en evaluatie

De LAG gaat sturen op eerder benoemde doelen. In 2026 wordt het hele proces tussentijds geëvalueerd op:

1. De gestelde doelen en voortgang daarin;
2. De werkprocessen en werkmethoden;
3. Het functioneren van de LAG en de LAG-leden;
4. Het functioneren van de LEADER-coördinator;
5. De besteding van de middelen en de planning daarbinnen;
6. En de communicatie.

Zo nodig zal voor de periode tweede helft 2026 worden bijgestuurd. Dat wordt afgestemd met de overheden. Ook zal hierover met het gebied worden gecommuniceerd. De resultaten worden jaarlijks gemeten in het jaarverslag, zodat aan het einde van de periode een factsheet gepresenteerd kan worden met alle resultaten.

⁷ RUS 1: 'One Touch' – voor subsidies tot € 25.000 of subsidies met een laag risico. Subsidieverstrekking wordt gekenmerkt door een eenmalig contactmoment tussen de aanvrager en de uitvoering.

• RUS 2: Prestatie verantwoorden – voor investeringen en projecten van € 25.000 tot € 125.000 waarbij het subsidiebedrag bij subsidieverlening kan worden bepaald.

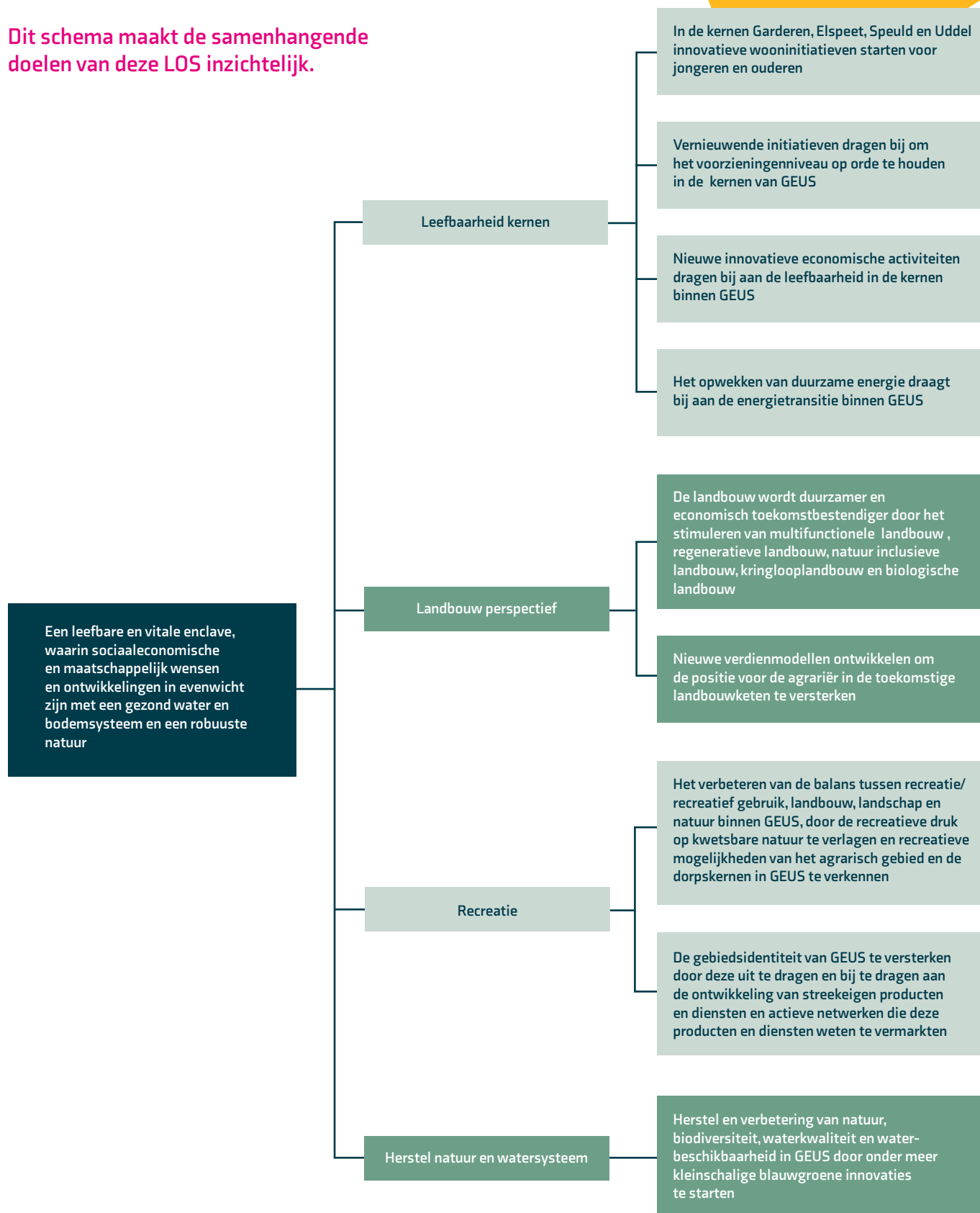
In onderstaande tabel is per activiteit het doel en de middelen daarbij inzichtelijk gemaakt.

Activiteit	Doel	Middel
Uitvoering van projecten	Aanjagen van bottom-up projecten die een bijdrage leveren aan de economische ontwikkeling van het platteland	• Ontwikkelen van formats • Ontwikkelen van een online portal (website) • Bijeenkomsten (thematisch/ • Intakegesprekken (één op één gesprekken) • Ondersteuning netwerken
Samenwerking	Bevorderen van samenwerking tussen LEADER projecten, maar ook met andere LEADER gebieden. Verbinding maken met andere (gebieds) ontwikkelingen, zoals het gebiedsproces GEUS en het stimuleren van kennisuitwisseling tussen LEADER projecten	• Verkennen mogelijkheden • Aansluiten bij bestaande netwerken • Site visits/ uitwisselings momenten • Ontsluiten informatie • Online (website, SOCIAL MEDIA, LINKEDIN)
Aanjaagactiviteiten in het gebied	Bekendheid voor LEADER zodat er veel gebruik van gemaakt wordt	• Communicatie via regionale en sociale media over de LEADER-thema's (online en offline) • Netwerkbijeenkomsten met bewoners en bedrijven om ideeën met elkaar te delen en te komen tot samenwerkingsprojecten (online en offline) • Prille initiatieven ondersteunen met communicatie en informatie • Ontwikkeling van de LEADER website waardoor enthousiaste bewoners en bedrijven elkaar kunnen inspireren en ook kunnen leren van elkaar • Specifieke netwerkbijeenkomsten met jongeren en voor andere jongeren organiseren om jongeren nadrukkelijk te betrekken bij het bottom-up proces • Samenwerking binnen het gebied (met partijen binnen je gebied) stimuleren • Samenwerking met andere gebieden (verkennen samenwerkingsprojecten, uitwisseling, deelnemen aan NL/EUbijeenkomsten)
Deskundigheidsbevordering	Bevorderen van kwalitatief goede bottom-up projecten en het bevorderen van kennis en kunde van LAG-leden	• Online (website & social media) • Informatie brochure • Evenementen / bijeenkomsten / workshops • Monitoring, evaluatie en leer sessies (MEL) • Uitwisseling
Communicatie	Naamsbekendheid programma en de mogelijkheden Informeren over bottom up projecten Uiteenzetting resultaten / voortgang	• Communicatieplan • Website • Social media • Infographics • Nieuwsbrieven • Persberichten • Pers kits • Externe netwerkevenementen
Bestuur en Organisatie / Administratie	Inrichten organisatie en ondersteuning LAG en projecten organiseren om hiermee een goede uitvoering van het bottom-up proces te organiseren	• Aanvraag uitvoerings- en beheerskosten bij de PGLD • Invulling taakverdeling, werkafspraken LAG • Website en loket • Communicatie strategie met rol verdeling en taken • Inrichten backoffice bij gemeente Apeldoorn

Bijlage 2

Dit schema maakt de samenhangende doelen van deze LOS inzichtelijk.

Toetsingsformulier projecten:

1. Inhoudelijke doelen LOS	Criteria	Score 0 - 5*	Motivatie
	De mate waarin het initiatief bijdraagt aan één of meer doelen van de LOS en de mate waarin dit gekwantificeerd en onderbouwd is		
SUBTOTAAL 1			Weging: 6 Minimale score 18, maximaal 30
2. LEADER kenmerken	Criteria	Score 0 - 5	Motivatie
	De mate waarin het initiatief de volgende LEADER-kenmerken heeft: a Bottom-up werkwijze b Gebiedsgericht c Samenwerking tussen stakeholders en versterking netwerken in het gebied d Integrale en/of multisectorale aanpak e Vernieuwend en/of overdraagbaar		
SUBTOTAAL 2			Weging: 1,2 Minimale score 18, maximaal 30
3. Haalbaarheid	Criteria	Score 0 - 5	Motivatie
	Mate waarin het initiatief haalbaar is: a Realistische doelstelling b Organisatorisch c Financieel		
SUBTOTAAL 3			Weging: 1 Minimale score 9, maximaal 15
4. Value for money			
	Mate waarin het initiatief meerwaarde heeft voor het gebied: a Doelmatig, 'waar voor ons geld' b Continuïteit		
SUBTOTAAL 4			Weging: 2,5 Minimale score 15, maximaal 25

* Waarde van de scores:

0 = niet/onduidelijk, 1 = heel weinig, 2 = weinig, 3 = voldoende,
4 = ruim voldoende, 5 = helemaal

TOTAAL Minimale score 60, maximaal 100

Procesbeschrijving samenwerking LAG – GS

Openstellingsbesluiten

Gedeputeerde Staten (GS) van Gelderland zorgt ervoor dat het openstellingsbesluit conform de wens van de LAG inhoudelijk wordt vormgegeven en dat het openstellingsbesluit juridisch klopt. GS van Gelderland is door de minister van LNV aangewezen om de subsidie-openstellingen te publiceren in het Provinciaal Blad.

Besluiten/beschikkingen per dossier en conformiteitstoets

[Naam LAG] is verantwoordelijk voor de inhoudelijke beoordeling of aanvragen binnen de LOS passen en de vaststelling van de subsidiehoogte. De LAG levert hiervoor een gemotiveerde onderbouwing.

Zodra duidelijk is welke aanvragen subsidieverlening kunnen krijgen stuurt de LAG deze naar Stimulus voor de conformiteitstoets. Vervolgens gaat het totale pakket naar GS voor formalisering van de subsidieverlening.

GS nemen het inhoudelijke oordeel, de vaststelling van de subsidiehoogte en de conformiteitstoets één op één over.

Bezwaar en beroep

GS is verantwoordelijk voor de bezwaar- en beroepsprocedures.

Bij een bezwaarprocedure zal GS de LAG vragen het inhoudelijke verweer te voeren. GS voert, in overeenstemming met de Algemene wet bestuursrecht, een volledige heroverweging uit van het primaire besluit. Daarbij worden het inhoudelijke verweer van de LAG, de betreffende subsidieregeling, de LOS en het bezwaar van bezwaarmaker meegenomen.

Bij een beroepsprocedure zal GS de LAG vragen om het inhoudelijke verweer aan te dragen. GS zal namens de LAG de procedure voeren bij de rechter.